อนุสรณ์
สมถวิล รัชตะชาติ

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นางสาว สมถวิล รัชตะชาติ

ณ. ฌาปนสถานวัดระฆังโฆสิตาราม

วันอาทิตย์ ที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๑๕

สุบิน ตันสกุล จัดพิมพ์อุทิศส่วนกุศลให้

แด่

นางสาว สมถวิล รัชตะชาติ

น.ส. สมถวิล รัชตะชาติ

ชาตะ : ๔ ตุลาคม ๒๔๘๗

มตะ : ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕

ด้วยใจรักและอาลัย

แด่

น.ส. สมถวิล รัชตะชาติ

อดีตที่ลืมไม่ได้

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๕ เวลา ๑๙.๔๕ น. ตุ๋ยยืนที่ประตูรั้วบ้านด้วยความสงบ นัยน์ตามีสีแดงบอกร่องรอยแห่งความโศก พร้อมกับแสดงอาการสะอื้นไห้ พยายามข่มจิตข่มใจไว้ด้วยความอดกลั้นเป็นที่สุด ไม่ยอมเปิดเผยเหตุแห่งความทุกข์ความเดือดร้อนใด ๆ ให้ทราบเลย อดรนทนไม่ไหว กล่าวสำเนียงแผ่วเบาพร้อมกับมองดูใบหน้าผมซึ่งเต็มไปด้วยความสงสัยว่า " ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับคุณ" แล้วก้มหน้าซึมเซาต่อไป ประโยคนี้เป็นประโยคสุดท้ายที่ตุ๋ยฝากไว้ให้รำลึกถึงกันอยู่อย่างไรก็ดีผมก็หาคลายความสงสัยไปได้ไม่ มีแต่จะสงสัยในเหตุการณ์ยิ่ง ๆ ขึ้น แต่จะบีบคั้นจิตใจกันได้ละหรือ ผมหารู้ไม่ว่า ตลอดคืนนี้ มรณภัยกำลังคุกคามและทารุณน้ำใจเธอเป็นที่สุด

และในที่สุด ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕ เวลา ๙.๐๐ น. เศษ ตุ๋ยก็ถึงแก่กรรมโดยกะทันหัน ผมเพิ่งมาทราบข่าว เมื่อเวลา

๑๓.๓๕ น. ขณะที่ได้เห็นร่างอันปราศจากวิญญาณแล้วก็เกิดความเศร้าสลดและสงสารอย่างจับใจ ประสบการณ์ในชีวิตของผมไม่เคยพบกับความวิปโยคใหญ่หลวงใด ๆ มาก่อนเลย การจากไปของตุ๋ยทำให้เจ้าแห่งความทุกข์แผ่ซ่านเซ็นไปทั่วทั้งกายและใจ และเกิดจิตใต้สำนึกในครั้งนี้เองว่า บุคคลผู้ถูกมหันตทุกข์ครอบงำแล้วมีลักษณะนิสัยใจคอเป็นอย่างไร ได้รับทุกขเวทนาขนาดไหน และน่าสงสารเขาเพียงไร ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕ เป็นวันแห่งความทรงจำ เป็นวันแห่งความโหดร้าย และเป็นวันประวัติศาสตร์ชีวิตของผมวันหนึ่ง

ตุ๋ยเกิดมามีทั้งบุญและมีทั้งกรรม ที่ว่าเกิดมามีบุญ ก็คือว่า ได้เกิดมาในภพในชาติที่ดีงาม ได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย เกิดมาในตระกูลที่เป็นสัมมาอาชีวชนโดยชอบ และได้เกิดมาในตระกูลที่สมบูรณ์พร้อมดังในสกุลที่ว่า " รัชตะชาติ " และที่ว่าเกิดมามีกรรมนั้น ก็โดยที่มีชีวิตอยู่ในมนุษยโลกเพียง ๒๘ ปีนี้น้อยนัก ปฏิปทาเช่นเธอเท่าที่ปรากฏในสายตาของผู้ที่พบเห็นยากนักหนาที่จะพึงมีในบรรดากุลสตรีอื่นใดทั้งหลาย น่าเสียดายมาก

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่มีแต่ความขยันบากบั่นต่อการงานทุกชนิด หนักเอา เบาสู้ ไม่ยอมแพ้ใครเลย

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่มีการแต่งกายแบบไทย มีขนมธรรมเนียมประเพณีแบบไทย รักชาติไทยอย่างแท้จริง ไม่ยอมรับวัฒนธรรมตะวันตก

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่มีลักษณะเป็นแม่บ้านโดยสมบูรณ์

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ไม่ยอมไปไหนมาไหนโดยใช่เหตุ

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่มีแต่ความรักพี่ รักน้องและรักเพื่อนฝูง

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่รักนวลสงวนตัว รู้ค่านิยมของความเป็นหญิง

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่ตั้งมั่นอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่

น่าเสียดายเหลือเกิน สตรีไทยที่ปฏิบัติหน้าที่ของลูกโดยสมบูรณ์ ไม่บกพร่องในประการทั้งปวง

น่าเสียดายเหลือเกิน สำหรับบุคคลที่มีความประสงค์จะเอาเยี่ยงอย่าง น.ส. สมถวิล รัชตะชาติ

ตุ๋ย ตายแล้ว ใช้ชีวิตสร้างบุญสร้างกุศลบนมนุษยโลกน้อยเหลือเกิน นึกไม่ออกเลยว่า ทำไมตุ๋ยจึงด่วนจากไปเช่นนี้ นึกได้แต่อย่างเดียวว่า กรรมตามมาทันเสียก่อนหรือ กรรตัดม

รอน ดังคำพระท่านว่า "คู่กรรม คู่เวร" จะอย่างไรก็ตามที เถิดขอให้ดวงวิญญาณของตุ๋ยพึงระลึกในหลักธรรมไว้เสมอว่า "เย เวรํ นูปนยฺหนฺติ เวรํ เตสูปสมฺมติ" เวรของผู้ไม่จองเวร ย่อมระงับได้ ชาตินี้ ภพนี้เราสิ้นแล้ว ขอให้ดวงวิญญาณของ เธอจงตั้งต้นในทางที่ดีที่ชอบเถิด มีปณิธานปรารถนาธรรม พบแต่ "คู่ก่อ คู่สร้าง" ขอได้หลีกให้ห่างไกลประเภท "คู่กรรม คู่เวร คู่ล้าง คู่ผลาญ" และขอได้สร้างดวงวิญญาณที่บริสุทธิ์ ไว้ อย่าได้มีเวร ผูกเวรภัยใด ๆ ทั้งสิ้น ในชาติต่อไป ในภพ ต่อไป เราจะได้สร้างทั้งบุญทั้งมหากุศลโดยถ่ายเดียว ขอดวง วิญญาณของตุ๋ยจงสู่สุคติที่พึงปรารถนา ด้วยอำนาจแห่งดวงจิต อันบริสุทธิ และอำนาจแห่งบุญกุศลที่ผมได้บำเพ็ญอุทิศให้แล้ว จงทุกประการ

สุบิน ตันสกุล

พระธรรมเทศนา

ของ

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระราชรัตนเมธี

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

แสดง

ทางโทรทัศน์ ช่อง ๔ ณ วันศุกร์ ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๕

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

วิวาทํ ภยโต ทิสฺวา อวิวาทญฺจ เขมโต

สมคฺคา สขิลา โหถ เอสา พุทฺธานุสาสนีติ.

ณ บัดนี้จะได้แสดงธรรมีกถา พรรณนาคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญา เพิ่มพูนกุศลศรัทธาและเป็นแนวทางแห่งสัมมาปฏิบัติ สำหรับพุทธบริษัททั้งหลาย ผู้มีความขวนขวายในการฟังพระธรรมเทศนาโดยควรแก่เวลาสืบต่อไป

ในพระธรรมเทศนากัณฑ์นี้จะได้แสดง "วิวาทาวิวาทกถา" พรรณนาถึงภัยของความวิวาทและความปลอดภัยเพราะความไม่วิวาท ตามแนวแห่งพระนิพนธ์พุทธภาษิตที่มาใน

ขุททกนิกาย จริยาปิฎก ซึ่งได้ยกมาตั้งไว้เป็นหัวข้อข้างต้นนั้นว่า "วิวาทํ ภยโต ทิสฺวา" เป็นอาทิ แปลว่า "ท่านทั้งหลายเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย เห็นความไม่วิวาทโดยความเกษมแล้ว จงเป็นผู้สมัครพรักพร้อมกัน จงเป็นเพื่อนกันเถิด นี้เป็นอนุสาสนีของพระพุทธเจ้า"

พระพุทธภาษิตนี้ ตรัสสอนให้พิจารณาเห็นโทษของความวิวาทว่าเป็นภัยอย่างร้ายแรง และให้เห็นอานิสงส์ของความไม่วิวาท ว่าเป็นทางเกษมและปลอดภัยเสียก่อน เมื่อเห็นโทษและอานิสงส์เช่นนั้นแล้ว ก็จะได้บำเพ็ญสามัคคีให้ยั่งยืนและปลูกไมตรีเป็นมิตรสนิทสนมกันตามลำดับไป

คำว่า "วิวาท" นั้น แปลว่า "ความกล่าวต่างกัน คือพูดไม่ถูกใจกัน พูดไม่ตรงกัน" เพราะคนเรามีอัธยาศัยหรือจิตใจไม่เหมือนกัน จึงพูดไม่เข้าใจกัน เว้นแต่ผู้ที่ได้ศึกษาอบรมจนมีความรู้ดีมีเหตุมีผลและมีศีลธรรมกำกับใจอยู่ จึงจะพูดให้เข้าใจกันและตรงกันถูกใจกันได้ ความวิวาทนั้น ถ้าไม่ใหญ่โตจนถึงเป็นคดีแล้ว ก็อาจระงับได้ด้วยการปรับความเข้าใจกันให้ถูกต้อง ครั้นเมื่อไม่อาจปรับความเข้าใจกันได้ เพราะอำนาจทิฐิมานะแล้ว ก็อาจลุกลามใหญ่โต จนเป็นคดีขึ้นถึงโรงศาลได้ อันเป็นเหตุแห่งความร้าวรานกันใหญ่โตต่อไป แต่

ความวิวาทนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะมีมูลเหตุ ไม่ได้เกิดขึ้นได้เอง ในที่นี้ท่านยกอารมณ์ที่น่ารัก ว่าเป็นมูลเหตุแห่งความวิวาทอย่างหนึ่ง ซึ่งจะได้อรรถาธิบายต่อไป

ที่จริงอารมณ์อันน่ารักนั้น เป็นอิฏฐารมณ์ เป็นอารมณ์ที่ทุกคนต้องการปรารถนาอยากได้ด้วยกันทั้งนั้น เมื่อทุกคนอยากได้ ทุกคนก็ต้องขวนขวายแสวงหา เมื่อใครได้สมประสงค์ก็เป็นที่พอใจ ฝ่ายที่ไม่ได้ก็ขัดใจ น้อยใจ เกิดอิจฉาริษยากันขึ้น ก่อความเศร้าใจและก่อภัยให้เกิดขึ้น ดังมีพระพุทธภาษิตรับรองว่า "ปิยโต ชายเต โสโก ปิยโต ชายเต ภยํ" ความโศกและภัย ย่อมเกิดแต่อารมณ์ที่รัก เพราะความประสงค์ของคนเรา ถ้าไปรวมมุ่งอยู่แต่ในสิ่งเดียวกันแล้ว ต่างคนก็ต่างจะแก่งแย่งกันเอาแต่สิ่งเดียวกันนั้นให้ได้ เพราะของสิ่งเดียวกันไม่อาจแจกจ่ายแบ่งปันกันให้ได้สมหวังไปได้ทั่วทุกคน เมื่อใครไม่ได้ จึงเป็นเหตุให้ขัดใจเป็นเบื้องต้น ความขัดใจกันนั้นแหละเป็นทางก่อให้เกิดทะเลาะวิวาทจนถึงประหัตประหารกัน ดังนั้น ท่านจึงจัดอารมณ์ที่น่ารัก ว่าเป็นมูลเหตุแห่งความวิวาทด้วยประการหนึ่ง

ข้อที่ว่า "ความวิวาทเป็นภัย" นั้น ในบรรดาภัยทั้งหลายมีโจรภัยเป็นต้น ย่อมเกิดจากหมู่ที่วิวาทกัน หมู่ที่เกิดแตกร้าว

กัน เพราะหมู่ที่แตกร้าวกันเป็นช่องทางแห่งภัยอันใหญ่ เมื่อภัยอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้นในหมู่ใด คนในหมู่นั้นต่างก็จะเอาตัวรอด ไม่ร่วมใจกันป้องกันภัย ภัยก็จะลุกลามใหญ่โต กลายเป็นความเดือดร้อนแห่งคนหมู่มากที่จริงความวิวาทนั้น เพียงมีในระหว่างครอบครัว ก็ทำให้ครอบครัวนั้นไม่มีปกติสุขอยู่แล้ว แม้จะไม่ถึงเป็นคดีก็ไม่ได้รับความสุขใจอยู่นั่นเอง เพราะเมื่อเกิดความวิวาทบาทหมางระหองระแหงกันแล้ว ความเป็นระเบียบเรียบร้อยก็มีไม่ได้ เมื่อในครอบครัวขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ก็ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข ดวงใจก็ไม่ปลอดโปร่ง มีแต่เครื่องขุ่นมัว ไม่มีโอกาสที่จะทำมาหากินให้ก้าวหน้าต่อไปได้ มัวพะวงแต่เฉพาะในเรื่องครอบครัว เมื่อความไม่ราบรื่นเรียบร้อยมีอยู่ในบ้านเรือนใดบ้านเรือนนั้นย่อมอยู่ไม่เป็นปกติสุข มักจะมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันอยู่เนือง ๆ

อันความทะเลาะวิวาทกันนั้น เพียงแต่มีในครอบครัวก็ยังทำให้ประสบภัยถึงเพียงนี้แล้ว ถ้ายิ่งขยายออกไปจนถึงหมู่-คณะสมาคมตลอดถึงประเทศชาติแล้ว ก็ไม่ต้องพักกล่าวถึงภัยพิบัติว่าจะมากสักเพียงใด ในที่สุดก็ต้องถึงหายนะเพราะความวิวาทนั้นเป็นการเริ่มต้นแยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกัน แยกหมู่คณะสมาคมให้เป็นก๊กเป็นเหล่า เป็นการตัดทอนกำลังที่รวมกันเป็นปึกแผ่นให้เสียกำลังลง เพราะฉนั้น สมเด็จพระทศพล

จึงแสดงโทษแห่งการแตกแยกว่าเป็นไปเพื่อสิ่งที่ไร้ประโยชน์ เป็นต้น โดยนิพนธ์พุทธภาษิตว่า "เอกธมฺโม ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโต อุปฺปชฺชติ" เป็นอาทิ ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันหนึ่ง คือ ความแตกแยกแห่งหมู่ เมื่อเกิดในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อไม่เป็นสุขแก่คนมาก เพื่อความฉิบหาย เพื่อทุกข์แก่คนมาก ทั้งเทวดาและมนุษย์ เพราะว่าเมื่อหมู่แตกกันแล้ว ความทะเลาะ ความพูดกระทบกระทั่งให้ร้ายป้ายสี ความด่าแช่งก็ย่อมมีแก่กันและกัน และต่างขับไล่ซึ่งกันและกันให้ออกจากหมู่" ดังนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า การแตกแยกกันเป็นไปเพื่อหายนะอย่างใหญ่หลวงโดยแท้

เมื่อพิจารณาเห็นว่า ความวิวาทเป็นทางแตกแยก และความแตกแยกนั้นเป็นเหตุแห่งหายนะอย่างใหญ่โตเช่นนี้ เมื่อหวังจะทำตนให้เจริญ จงพยายามสร้างความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หวังจะมีเพื่อนฝูงมาก ก็ต้องปรับปรุงความเห็นของตนเสียใหม่ ที่เคยมีความเห็นเข้ากับตัว หรือเห็นสั้น ก็ต้องทำความเห็นนั้นให้ยาวให้เป็นความเห็นที่ร่วมกับหมู่คณะสมาคม ยึดประโยชน์และศีลธรรมเป็นหลัก น้อมใจไปนึกถึงเรื่องที่ก่อให้เกิดการวิวาทนั้น ว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงไรแล้วยกมาเทียบกับตัวเองว่า เป็นการสมควรแก่ตัวซึ่งมีฐานะอย่างนั้นอย่างนี้หรือไม่ถ้าเห็นว่า มีคุณค่าไม่สมควรกัน หรือ

ทำเช่นนั้นไม่สมควรแก่ตนซึ่งมีฐานะอย่างไรแล้วก็จะสงบวิวาทได้ ข้อสำคัญอย่าเอาทิฐิมานะเข้าไปช่วยนึก ถ้าเอาทิฐิมานะเข้าไปช่วยนึกด้วยแล้ว ก็จะสงบวิวาทไม่ได้ มีแต่จะกำเริบหนักขึ้นไปอีก

ข้อนี้ พึงเห็นตัวอย่าง ครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เมืองกระบิลพัสดุ์ พระประยูรญาติทั้งสองฝ่ายของพระองค์ คือ ฝ่ายศากยวงศ์และโลกิยวงศ์ได้เกิดพิพาทกันด้วยเรื่องแย่งกันทดน้ำเข้านาชั้นแรกก็เกิดในระหว่างคนงานก่อน ต่อมาก็ลุกลามใหญ่โตจนถึงเจ้านายทั้งสองฝ่ายต่างถือทิฐิไม่ยอมกัน จวนจะทำสงครามประหัตประหารกัน พระพุทธองค์ทรงทราบ จึงเสด็จไปถามต้นเหตุ แล้วตรัสถามพระประยูรญาติว่า น้ำกับญาติอะไรจะมีราคากว่ากัน พวกพระญาติกลับได้สติ จึงเลิกทะเลาะวิวาทกัน แล้วทรงประนีประนอมให้สามัคคีกัน พวกพระญาติก็พร้อมใจกันปฏิบัติตามและพ้นอันตรายได้รับความสามัคคีด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย เพราะฉะนั้นความวิวาทจะสงบได้จึงต้องอาศัยทำใจน้อมนึกให้เห็นโทษก่อน แล้วย้อนไปน้อมนึกในส่วนอานิสงส์ของความไม่วิวาท ความวิวาทนั้นจึงจะสงบกลายเป็นไม่ต้องวิวาทกันและกลับเป็นสามัคคีต่อกัน มีน้ำใจชื่นบานต่อกัน เป็นมิตรเป็นสหายกัน เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในที่สุด

ความสามัคคีนั้น โดยใจความก็คือ ความพร้อมเพรียงสนิทสนมกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่วิวาทบาดหมาง หรือแก่งแย่งกันและกัน เมื่อจะกล่าวโดยประเภทเป็น ๒ คือ กายสามัคคี พร้อมเพรียงกันด้วยกำลังกายอย่าง ๑ จิตสามัคคี พร้อมเพรียงกันด้วยกำลังใจอย่าง ๑ เมื่อมีความพร้อมเพรียงกันทั้ง ๒ ประเภท จึงจะเป็นเหตุให้เกิดผลดีเต็มที่ ถ้าเป็นแต่สามัคคีด้วยกาย ใจไม่สามัคคีด้วย ก็ได้ผลเพียงชั่วครั้งชั่วคราวที่ถูกบังคับ ถ้ามีจิตตสามัคคีประกอบด้วย ก็จะได้ผลดีทวีกว่านั้นหลายเท่า เพราะผู้ที่มีใจประกอบไปด้วยไมตรีอารีแก่กันจะมีผู้บังคับหรือไม่ก็ตาม ย่อมพรักพร้อมช่วยกันทำช่วยกันคิด ให้ประโยชน์กิจสำเร็จได้โดยชื่นตาชื่นใจ สามัคคีมีนัยดังกล่าวมานี้ มีอยู่ในหมู่สมาคมใด หมู่สมาคมนั้นย่อมดำเนินไปสู่ความเจริญ ไม่มีความเสื่อมทราม ต้องตามพุทธภาษิตที่ตรัสไว้ว่า "เอกธมฺโม ภิกฺขเว โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ" เป็นอาทิ ความว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันหนึ่ง คือ ความสามัคคีแห่งหมู่ เมื่อเกิดในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแห่งชนเป็นอันมาก เพื่อความต้องการ เพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขแห่งชนเป็นอันมากทั้งเทวดาและมนุษย์ ด้วยว่า เมื่อหมู่พร้อมเพรียงกันแล้ว ความขัดใจ การพูดกระทบกระทั่งและความร้าวรานย่อมไม่มีแก่กัน" ดังนั้น ความสามัคคีจึงเป็นคุณนำหมู่ให้เจริญและสุขสำราญ

อย่างยวดยิ่ง จึงเป็นธรรมที่ควรบำเพ็ญให้มีขึ้นในหมู่ชนทุกชาติทุกชั้น

ก็แลสามัคคีนั้นจะเกิดได้ หรือเกิดแล้วจะยืดเยื้อมั่นคงไปได้ด้วยดี ก็เพราะมีคุณธรรมเป็นหลัก คุณธรรมนั้นมีมากมายหลายอย่าง แต่จะยกมาแสดงในที่นี้โดยบรรยายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า "สังคหวัตถุ" คือ ธรรมเป็นอุบายเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ๔ ประการ คือ ๑. ทานํ การให้ โดยใจความก็คือ ความเป็นผู้มีอัธยาศัยโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่คนที่ควรเจือจาน ๒. เปยฺยวชฺชํ ความเป็นผู้มีวาจาไพเราะเสนาะโสต อ่อนหวานนุ่มนวลชวนให้น่าฟัง ฟังแล้วไม่รู้จักเบื่อและจับใจไม่รู้จักหาย ไม่กระทบกระทั่งเสียดสีให้ร้ายผู้อื่น หรือไม่ยกตนข่มท่าน ฯ ๓. อตฺถจริยา การประพฤติกิจที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่กันและกัน ไม่เพิกเฉยดูดาย ช่วยวิ่งเต้นขวนขวายด้วยความเต็มอกเต็มใจ หรือเมื่อความเสียหายจะเกิดขึ้นก็ต้องช่วยกันป้องกันรักษา หาอุบายชี้แจงสิ่งถูกผิดโดยละมุนละม่อม ฯ ๔. สมานตฺตตา ความมีตนเสมอ คือเสมอต้นเสมอปลาย ได้แก่ความเป็นผู้มีมรรยาทอ่อนน้อมละมุนละไมน่ารักใคร่ในบุคคลไม่เลือกหน้า จะเป็นคนขัดสนไร้ทรัพย์อับปัญญาก็ตาม ไม่แสดงกิริยาดูถูกดูหมิ่นเขา ฯ ธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ จัดเป็นมูลเหตุแห่งความสามัคคี

ผู้ที่จะบำรุงความสามัคคีให้เจริญดำรงมั่นคงอยู่ได้ด้วยดี จำต้องตั้งอยู่ในธรรม ๔ ประการ ดังกล่าวมา

เมื่อสามัคคีบังเกิดขึ้นแล้ว ก็จำต้องรักษาไว้ให้มั่นคงอยู่เสมออย่าให้เสื่อมคลาย ก็การที่จะรักษาสามัคคีให้ดำรงถาวรอยู่ได้ ต้องอาศัยมีขันติประจำใจ เพราะเมื่อมีขันติความอดทน ก็อาจสงบใจรักษาธรรมความดีไว้ให้คงที่ และให้เจริญทวีขึ้นโดยลำดับ จัดเป็นการเพิ่มพูนคุณความดีให้ไพศาล ดังประพันธ์พุทธภาษิตว่า "สพฺเพปิ กุสลา ธมฺมา ขนฺตยาเยว วฑฺฒนฺติ เต" ธรรมฝ่ายกุศลนั้น ๆ ล้วนเจริญเพราะขันติความอดทน" ขันตินี้ถ้าจะถือเอาใจความก็ได้แก่ "ความหนักเอาเบาสู้" เมื่อมีสิ่งไม่พอใจมากระทบกระทั่ง ก็อดกลั้นไว้ได้โดยอุบายที่ชอบสิ่งใดซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดความแตกสามัคคีขึ้น เมื่อมีขันติประจำใจอยู่แล้วก็จะได้บั่นรอนเครื่องตัดทอนสามัคคีนั้น ๆ เสีย ผู้มีความอดกลั้น ย่อมบั่นรอนมูลรากที่ตั้งแห่งความครหา และความทะเลาะเป็นต้นได้"

ผู้ที่ประกอบด้วยขันติมีใจหนักแน่น สงเคราะห์คนที่ควรสงเคราะห์ ข่มคนที่ควรข่ม ยกเหตุผลขึ้นชี้แจงโดยนิ่มนวล ไม่กดขี่หักหาญโดยอำนาจ อาจคล้องใจบริษัทไว้ได้โดยสามัคคีธรรม ย่อมทำให้เกิดความรักใคร่นับถือโดยไมตรีจิต แม้โบราณบัณฑิตก็ได้ให้ภาษิตไว้ว่า "ปิโย เทวมนุสฺสานํ มนาโป โหติ-

ขนฺติโก" ผู้ประกอบด้วยขันติย่อมเป็นที่รักใคร่ชอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย" ดังนั้น ขันติจึงเป็นธรรมเครื่องรักษาความสามัคคี ตามนัยดังพรรณนามาฯ ผู้ที่ยินดีในความสามัคคีและตั้งอยู่ในธรรมซึ่งเป็นทางบำรุงสามัคคี มีขันติอดทนต่อเครื่องกระทบย่อมได้ประสบความโปร่งใจ เมื่อตั้งอยู่ในสามัคคีได้สมประสงค์ ก็ได้รับผลคือปีติและปราโมทย์เป็นกำไร

ตามนัยที่พรรณนามานี้ แสดงให้เห็นว่า ความทะเลาะวิวาทกันทำให้เดือดร้อนและทำลายความสุขให้พินาศ ความไม่วิวาทแตกร้าวกันเป็นความปลอดภัย เพราะทำบุคคลและหมู่คณะให้เกษมสำราญ เป็นไปเพื่อความพัฒนา และเป็นมรรคาให้ก้าวไปสู่ความสามัคคีธรรมโดยตรง ส่งผลให้ประชุมชนได้รับความสุขกายสุขจิต ต้องตามพุทธภาษิต มีอรรถาธิบายดังวิสัชนามา

เพราะฉะนั้น สาธุชนผู้มุ่งผลคือความสุขความสำราญแก่ตนเป็นนิตย์ พึงตั้งจิตปลูกความสามัคคี ประนีประนอมกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเถิด ย่อมจะเกิดอิฏฐวิบุลผลแก่ตนและประชาชนทั่วไป ตลอดถึงประเทศชาติก็จะวัฒนาสถาพรยิ่งใหญ่นับว่าได้บำเพ็ญคุณธรรมอันสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นพระพุทธานุสาสนีที่ทรงพร่ำสอนให้เหล่าพุทธบริษัทปฏิบัติตามเพื่อความสุขสวัสดี มีนัยดังวิสัชนามา เอวํ ก็มี ด้วยประการฉะนี้ ฯ

เนื่องจากผู้วายชนม์ มีความผูกพันอยู่กับครอบครัว จนกระทั่งถึงแก่กรรม และขณะยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ประพฤติปฏิบัติตนในหน้าที่ของลูกได้โดยครบถ้วนบริบูรณ์ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีแล้ว ในบรรดาญาติมิตรและวงการใกล้ชิดทั้งหลาย ข้าพเจ้าจึงขอนำเรื่อง พระนันทิยะมาเสนอท่านผู้อ่าน เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิปทาของผู้วายชนม์ที่ได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดในฐานะเป็นลูก ขอเชิญท่านผู้อ่าน ได้โปรดติดตามเรื่องราวต่อไป.

พระนันทิยะ

ในครั้งพุทธกาล ณ นครสาวัตถี ประเทศอินเดีย มีตระกูลเศรษฐีตระกูลหนึ่ง ได้สร้างปราสาทสูงใหญ่ ถึง ๗ ชั้น ภายในที่ดินอันกว้างขวาง ก็แต่ว่าเศรษฐีผู้สามีภรรยามีบุตรชายเพียงคนเดียวเท่านั้น มีนามว่า นันทิยะ

เป็นธรรมดาของผู้มีบุตรคนเดียว ย่อมเอาใจใส่ทะนุบำรุงเลี้ยงดูบุตรเป็นอย่างดีที่สุด เมื่อเจริญวัยควรแก่การศึกษาเล่าเรียน บิดามารดาก็สืบเสาะหาครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถมาสอนศิลปวิทยาการทั้งปวงให้ นันทิยะเป็นเด็กดี

ว่าง่ายสอนง่ายมีความสุภาพอ่อนน้อมตั้งใจศึกษาเล่าเรียนโดยเคารพ จนได้รับความรู้ทุกอย่างตามที่ครูอาจารย์สอนให้เป็นที่ชื่นชมแก่บิดามารดา และครูอาจารย์ยิ่งนัก

ครั้น นันทิยะอายุได้ ๑๖ ปี วันหนึ่งเวลาเย็นประชาชนชายหญิงทั้งหลายต่างถือดอกไม้ธูปเทียนเดินกันเป็นทิวแถว มุ่งหน้าไปสู่วัดเชตวันมหาวิหารเพื่อฟังธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นันทิยะ เห็นภาพเช่นนั้นแล้วก็ปรารภว่า "การฟังธรรม ย่อมได้รับประโยชน์มาก" จึงติดตามมหาชนเหล่านั้นไปสู่ธรรมศาลา

ได้เวลาแสดงธรรม พระพุทธองค์ก็เสด็จจากพระคันธกุฎีขึ้นประทับบนธรรมาสน์ ประชาชนทั้งหลายก็พากันกราบนมัสการ และบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนที่นำมา แล้วก็ตั้งใจฟังธรรมโดยสงบ พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง "อนุปุพพิกถา" มีสาระดังนี้

กมฺมุนา วตฺตตี โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาทุกรูปทุกนาม ล้วนมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นเครื่องอาศัย ด้วยเหตุนี้คนทุกคนจึงแตกต่างกัน บ้างก็รวย บ้างก็จน บ้างมีรูปร่างสวยและไม่สวย บางคนมีโรค บางคนไม่มีโรค บางคนก็ฉลาด

บางคนก็โง่ บางคนเกิดในตระกูลสูง บางคนก็เกิดในตระกูลต่ำ บางคนอายุน้อย บางคนอายุยืน เหล่านี้เป็นต้น ล้วนแต่เป็นวิบาก คือผลของกรรมที่แต่ละคนได้สร้างได้กระทำไว้ทั้งสิ้น จะอย่างไรก็ตามเถิด ยังมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ ทุกคนปรารถนาความสุข และเกลียดความทุกข์ด้วยกันหมด ฉะนั้นบุคคลทุกรูปทุกนาม ควรนึกถึงอกเขาอกเรา แล้วมีเมตตากรุณาต่อกัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันตามมีตามได้ อย่างนี้เรียกว่า บำเพ็ญทาน

สุขํ ยาว ชรา สีลํ สีลนำความสุขมาให้ตราบเท่ายามชรา เมื่อเสียสละด้วยวัตถุสิ่งของภายนอกแล้ว ควรเสียสละภายใน กล่าวคือ ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ละเว้นจากการกระทำบาปกรรมทั้งหลาย ไม่กระทำความชั่วทั้งกายและวาจา เรียกว่า "เป็นผู้มีศีล" การปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีศีลย่อมตัดต้นเหตุที่จะทำให้ตนเองได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน และมีผลทำให้คนอื่น ก็ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะการกระทำของตน

เมื่อบุคคลถึงพร้อมด้วยทาน และปฏิบัติตนเป็นผู้มีศีลแล้ว ย่อมได้รับรางวัลตอบแทนสมกับที่ประพฤติดี นั่นคือ สุคติอันเป็นที่รองรับให้ได้ไปเกิดในเบื้องหน้า อันสุคติ นั้น เป็นชาติเป็นภพที่ประเสริฐเลิศกว่ามนุษยโลกเหลือหรรษา

นตฺถิ กามา ปรํ ทุกฺขํ ทุกข์อื่นใดยิ่งกว่ากามย่อมไม่มี พระพุทธองค์ทรงแสดงถึง "กามาทีนพ" คือโทษแห่งกาม มีใจความย่อ ๆ ว่า อันความสุขที่เกิดจากกามนั้น เป็นเหตุให้ต้องเร่าร้อนอยู่ตลอดเวลา เพราะถูกเพลิงกิเลสตัณหาเป็นเครื่องเผาให้ร้อนรน ลำดับสุดท้าย ทรงแสดงถึง "เนกขัมมานิสงส์" คือ อานิสงส์แห่งการออกบวช สละบ้านเรือน เพราะเป็นการพรากจิตให้ออกจากกามเสียได้ ทำให้ได้รับอิสระและเกิดความสุขแท้จริง ประดุจนกที่หลุดออกจากบ่วงของนายพราน ฉะนั้น

ครั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมสิ้นสุดลง นันทิยะรู้สึกซาบซึ้งในรสพระธรรมซึ่งไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อนเลย จึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์และทูลขอบวช พระพุทธองค์ตรัสว่า เธอได้รับอนุญาตจากมารดาบิดาแล้วหรือ

นันทิยะ กราบทูลว่า ยังไม่ได้รับอนุญาตจากมารดาบิดา

พระพุทธองค์ จึงรับสั่งว่า "ดูก่อน นันทิยะ การจะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนานั้น จำต้องได้รับอนุญาตจากมารดาบิดาเสียก่อน จึงควร

ดังนั้น นันทิยะ จึงกราบนมัสการลา รีบกลับบ้านเพื่อขออนุญาตต่อผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองต่อไป

เมื่อนันทิยะมาถึงบ้าน ก็รีบเข้าไปหาเศรษฐีบิดามารดาและเล่าเรื่องที่ตนได้ไปฟังธรรมจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและขออนุญาตบวชในพระพุทธศาสนา

แต่แล้ว นันทิยะ ต้องได้รับความผิดหวังอย่างแรง เพราะเศรษฐีบิดามารดาพูดว่า

"พ่อแม่ มีลูกคนเดียวเท่านั้น ลูกต้องเป็นผู้สืบสกุลและรักษามรดกของเราต่อไป พ่อแม่ทั้งสองตั้งใจจะฝากผีฝากไข้ไว้กับลูก หากลูกไปบวชแล้ว และใครเล่าจะเป็นผู้รับมรดกสืบสกุลแทนต่อไป

นันทิยะ ได้พยายามชี้แจงถึงเรื่องที่ตนได้สดับพระธรรมเทศนาให้ผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองทราบว่า

"อันสมบัติทั้งปวงเป็นของประจำโลก เป็นสภาพไม่แน่นอนไม่ใช่ของใครทั้งนั้น แต่คนเรานี้ มีอุปาทาน เข้าไปยึดถือว่าเป็นของเรา เป็นของเขา ชีวิตมนุษย์นี้สั้นเหลือเกิน เรามาอาศัยอยู่เพียงชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้นเอง แล้วเราก็จำต้องละจากโลกนี้ไป ทิ้งทรัพย์สมบัติทั้งปวงไว้ประจำโลก บัดนี้ ลูกได้พบกับอริยทรัพย์แล้ว เป็นขุมทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งจะทำให้ลูกพ้นจากการเวียนตายเวียนเกิดอย่างแท้จริง ขอได้โปรดให้ลูกได้บวชสมความปรารถนาเถิด"

เศรษฐีทั้งสองก็ไม่ยินยอมให้เขาได้บวช นันทิยะกลุ้มใจมาก เหตุการณ์ตอนนี้ถึงขั้นแตกหักกันแล้ว บิดามารดาก็มีบุตรสุดสวาทคนเดียวก็น่าเห็นใจอยู่ นันทิยะ ก็ถูกบิดามารดาเคย

ตามใจทุกอย่างทุกครั้ง ครั้นคราวนี้ก็ถูกขัดใจก็เกิดความเสียใจอย่างแรง หากท่านผู้อ่านเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งในเรื่องจะแก้ไขเหตุการณ์กันอย่างไร ขอฝากไว้เป็นข้อคิดดังกล่าว

นันทิยะ ถูกทัดทานเข้าเช่นนั้น ก็กราบเรียนท่านทั้งสองว่า "ถ้าไม่ให้ลูกบวช ก็ขอยอมตาย โดยไม่รับประทานอาหารใด ๆ ทั้งสิ้น" แล้วล้มตัวลงนอนดึงผ้าห่มปิดหน้า ร้องไห้เสียใจเป็นที่สุดบนเตียงนอนนั่นเอง แม้บิดามารดาจะปลอบโยนต่าง ๆ นานาให้ล้มเลิกความตั้งใจเสีย แต่นันทิยะไม่ยอมพูดด้วยเลย

วันหนึ่งก็แล้ว สองวันก็แล้ว นันทิยะคงนอนนิ่งไม่ยอมรับประทานอาหาร พ่อแม่ก็ได้แต่ร้องไห้ครั้นจะให้ลูกบวชก็ต้องพรัดพรากจากกัน จะไม่ให้บวชลูกก็อดอาหารสงสารลูกจะตายอีก

ปิยโต ชายเต โสโก ความโศกย่อมเกิดจากสิ่งที่ตนรัก บุคคลผู้มีคนอันเป็นที่รักแห่งดวงใจ ก็จำต้องเศร้าโศกเพราะคนรักนั้น พ่อแม่ผู้มีลูกก็จำต้องเศร้าโศกเพราะลูกของตน ความทุกข์ของพ่อแม่นั้น ไม่มีทุกข์อันใดจะหนักเท่ากับความทุกข์เรื่องลูก น้ำตาของพ่อแม่ที่ไหลออกมาแต่ละหยด ๆ แสดงว่าผ่านการเสียใจชอกช้ำระกำใจ เพราะเรื่องของลูกมานักต่อนักแล้ว พระพุทธองค์ทรงสอนว่า น้ำตา ของมนุษย์มีมากกว่าน้ำ

ในมหาสมุทรเสียอีก เพราะต้องเวียนเกิด เวียนตาย ไม่รู้กี่ภพกี่ชาติ ไม่มีทางสิ้นสุด พ่อแม่แต่ละคนนอกจากเลี้ยงลูกแต่เล็กจนเติบใหญ่แล้วยังต้องบวกกับน้ำตาที่ต้องตกเพราะลูกอีก เพราะความรักลูกนั่นเอง ฉะนั้น หากไม่มีความรักแล้วไซร้ ความทุกข์ความโศกจะมีมาแต่ไหน

วันที่สาม เศรษฐีทั้งสองได้สติว่า หากให้ลูกบวชเป็นเรื่องที่จะต้องพลัดพรากจากกันก็จริง แต่ก็ยังพอจะเห็นหน้ากัน ส่วนการตายเป็นการจากกันที่ไม่มีโอกาสได้พบกันอีก จึงฝืนใจกระซิบลูกรักพร้อมทั้งน้ำตาว่า "เมื่อลูกปรารถนาจะบวชก็ได้บวชเถิด"

นันทิยะ ได้ฟังเช่นนั้นดีใจเป็นที่สุด ลุกจากที่นอนแล้วกราบแทบเท้าท่านทั้งสองรับประทานอาหาร เตรียมตัวบวช และได้กราบลาบิดามารดาออกจากบ้านไปสู่วัดเชตวันมหาวิหารทันที

นันทิยะ อายุ ๑๖ ปี พระบรมศาสดาก็ให้บวชเป็นสามเณรก่อน ครั้นอายุได้ ๒๐ ปี ก็ให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อไป

การเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา นั้น มีชนหลายจำพวกเข้ามาบวชด้วยเหตุต่าง ๆ กัน เช่น บวชด้วยบิดามารดาขอร้องให้บวช เห็นเพื่อนฝูงบวชเลยบวชตามเพื่อนบ้าง บวชเพื่อจะ

ศึกษาศาสนธรรมบ้าง บวชตามประเพณีนิยมบ้าง บวชเพื่อเห็นแก่อามิสบ้าง แถมในที่สุดบวชพักร้อนก็ยังมี เหล่านี้เป็นต้น แต่พระนันทิยะบวชด้วยศรัทธาจริง ๆ ยอมสละสิ่งทั้งปวง นับแต่ผู้บังเกิดเกล้า บ้านเรือนซึ่งเป็นปราสาทถึง ๗ ชั้น ตลอดจนทรัพย์สมบัติบรรดามี ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์บรรลุอมตธรรม คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นแดนเกษม เป็นแดนที่ไกลจากกิเลสตัณหาเป็นเครื่องร้อยรัดให้ตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์

พระนันทิยะ บวชอยู่ที่วัดเชตวันมหาวิหารได้ ๕ พรรษา แต่ก็ไม่ได้สำเร็จ มรรค ผล อะไรเลย ท่านจึงดำริว่า สถานที่นี้หาความสงบสุขอันใดไม่ได้เพราะคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ท่านจึงบอกลาพระอาจารย์เพื่อไปบำเพ็ญสมณธรรม ณ สำนักสงฆ์แห่งหนึ่ง อันตั้งอยู่หัวเมืองชั้นนอก สถานที่นี้เป็นที่สงบเงียบร่มเย็น มีลำธารน้ำไหลใสสะอาด และไม่ไกลจากหมู่บ้านอันสะดวกแก่การโคจรบิณฑบาตมากนัก

วันหนึ่ง ท่านออกไปบิณฑบาต เห็นแม่ไก่คุ้ยเขี่ยหาเหยื่อ ร้องเรียก กุ๊ก กุ๊ก ให้ลูกหากินเหยื่อ เห็นแม่สุนัขนอนให้นมลูกและใช้ลิ้นเลียตามตัวช่วยทำความสะอาดให้ลูกของมัน ท่านก็นึกถึงโยมผู้ให้กำเนิดขึ้นทันที พลางรำพึงรำพันว่า

"โธ่เอ๋ย ความรักของผู้ให้กำเนิดที่มีต่อลูก อย่าว่าแต่มนุษย์ผู้สมมติตัวเองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐเลย แม้แต่สัตว์

เดรัจฉานแท้ ๆ ยังรักลูกของมันอย่างแรงกล้า ไม่เคยรังแก และเอารัดเอาเปรียบลูกเลยแม้แต่น้อยนิด ยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ความรักที่บิดามารดามีต่อลูกจะเอาอะไรมาเปรียบเทียบได้ ก็สุดที่จะพรรณา"

จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี ๑๒ ปีแล้ว ที่ท่านนันทิยะ จากนครสาวัตถี โดยไม่ทราบข่าวคราวโยมทั้งสองเลย ท่านหวนคิดถึงทีไร ใจของท่านก็หดหู่ บางทีน้ำตาคลอ เพราะท่านยังเป็นปุถุชนอยู่ บางครั้งท่านอยากจะกลับไปสู่นครสาวัตถีเพื่อเยี่ยมโยมทั้งสอง แต่ก็สำนึกต่อหน้าที่ในการบำเพ็ญสมณธรรม จึงหักห้ามใจเสียได้ เอาไว้ให้สำเร็จ มรรค ผลเสียก่อน จึงค่อยไปแสดงธรรมโปรดเพื่อประโยชน์สุขของท่านในสัมปรายภพ ท่านคิดได้เช่นนี้แล้วก็ตั้งใจบำเพ็ญสมณธรรม ณ สถานที่นั้น ต่อไป

อยู่มาวันหนึ่ง มีภิกษุอาคันตุกะรูปหนึ่ง เดินทางจากนครสาวัตถีไปสู่สำนักสงฆ์ที่พระนันทิยะพำนักอยู่ ท่านจึงถามพระภิกษุรูปนั้นว่า "ท่านผู้เจริญ ท่านทราบข่าวคราวของเศรษฐีผู้สามีภรรยาอันอาศัยอยู่บนปราสาท ๗ ชั้นในนครสาวัตถีบ้างไหม เศรษฐีทั้งสองมีความสุขสบายดีอยู่หรืออย่างไร

ภิกษุอาคันตุกะ เล่าเรื่องราวให้ฟังว่า เศรษฐีทั้งสองคนนั้นมีทรัพย์สมบัติถึง ๘๐ โกฏิ มีปราสาท ๗ ชั้นตั้งอยู่ในเนื้อที่อัน

กว้างขวาง แต่มีบุตรชายคนเดียว บุตรชายคนนั้นได้ออกไปบวช และไม่ได้ข่าวคราวเลยว่าเป็นตายร้ายดีไฉน ท่านทั้งสองกำลังโศกเศร้าร่ำไห้รำพันเพราะบุตรชาย ทรัพย์สมบัติที่มีอยู่นั้นก็ถูกพวกข้าทาสบริวารฉ้อโกงจนหมดสิ้นเพราะวัยชราของท่าน มิหนำซ้ำพวกคนโกงทั้งหลายยังขับไล่ท่านทั้งสองให้ออกไปจากปราสาทนั้นอีก บัดนี้ท่านทั้งสองต้องตกยากเที่ยวอาศัยอยู่ตามชายคาบ้านผู้อื่น ถึงกับถือกะลาขอทานเขากิน แม้กระนั้นหากท่านเห็นภิกษุเดินผ่านมาที่ไร ท่านก็ยกมือไหว้ด้วยความคิดถึงพระลูกชาย ชาวนครสาวัตถีปรารภถึงเศรษฐีทั้งสองนี้แล้ว ก็เศร้าสลดใจไปตาม ๆ กัน

พระนันทิยะ ได้ฟังเรื่องราวความเป็นไปของโยมทั้งสองโดยตลอด ก็เกิดความสลดใจ น้ำตาไหลนองใบหน้า อดีต ๑๒ ปีที่ผ่านมา ผู้บังเกิดเกล้าของเราต้องเปลี่ยนสถานะและความเป็นอยู่ถึงเพียงนี้เทียวหรือ สมจริงตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนว่า

ชีวิต คือการเปลี่ยนแปลง หาความแน่นอนอะไรไม่ได้เลย สมบัติเป็นของคู่กันกับวิบัติ บัดนี้ทรัพย์สินทั้งปวงที่โยมมีอยู่ก็ได้เปลี่ยนไปเป็นของผู้อื่นเสียแล้วต่อไปภายภาคหน้าทรัพย์สินทั้งปวงเหล่านี้ก็ต้องเปลี่ยนเจ้าของอีกเรื่อย ๆ ไป และ

แล้วโยมทั้งสองก็จำต้องทิ้งร่างกายไว้บนพื้นพสุธา นครสาวัตถีนี่เอง ฉะนั้น ตัวของเราเองนี่แหละที่เข้าไปยึดถือว่าเป็นของเราเป็นของเขา แต่ด้วยธาตุแท้แห่งความเป็นจริงแล้ว สมบัติทั้งหลายเป็นของกลาง เป็นของประจำโลกหาใช่ของผู้หนึ่งผู้ใดไม่ บัดนี้โยมทั้งสองกำลังตกยาก ควรที่เราจะต้องสึกไปเป็นฆราวาสเพื่ออุปถัมภ์บำรุงผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองให้ได้รับความสุขตามประสายาก

การสึกคือ การเปลี่ยนจากเพศพระภิกษุไปเป็นฆราวาสผู้ครองเรือนพระนันทิยะไม่เคยคิดมาก่อนเลย เพราะท่านบวชด้วยศรัทธาจริง ๆ แต่จะทำอย่างไรได้ ท่านจะหาความสุขใส่ตนแล้วปล่อยให้ผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองต้องประสบกับความทุกข์ความเดือดร้อนในวัยชรา เป็นสิ่งที่ควรละหรือ

ขณะที่พระนันทิยะเดินทางไปสู่นครสาวัตถีนั้น ท่านได้ใคร่ครวญพิจารณาถึงชีวิตในอนาคตอันหนัก ทำให้เกิดปัญหาขึ้นสองประการ คือ จะไปพบโยมก่อนหรือจะไปเฝ้าพระพุทธองค์ก่อน ในที่สุด ท่านก็ตัดสินใจว่า หากเราสึกแล้วมีภาระหนักที่ที่จะต้องจัดต้องทำมาก หาโอกาสฟังธรรมจากพระโอษฐ์ได้ยากยิ่ง ฉะนั้น ควรเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อฟังธรรมก่อนดีกว่า จึงเดินทางไปสู่วัดเชตวันมหาวิหารทันที

เวลานั้น เป็นเวลาใกล้ค่ำ พุทธกิจของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในยามนี้ ก็คือ ทรงให้โอวาทแก่พระภิกษุสงฆ์พุทธสาวกผู้ใกล้ชิด พระพุทธองค์ทรงยกมาตาปิตุโปสกสูตร อันเป็นพระสูตรที่แสดงถึงการเลี้ยงดูบิดามารดามีใจความว่าดังนี้

" ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย อันมารดาบิดานั้น บุคคลจะแบกบิดาไว้บนบ่าเบื้องซ้าย แบกมารดาไว้บนบ่าเบื้องขวา แล้วมีชีวิตอยู่ร้อยปี แม้จะปฏิบัติท่านทั้งสองด้วยการอาบ การนวดให้ก็ดี แม้ท่านทั้งสองจะถ่ายปัสสาวะ และอุจจาระลงบนบ่าก็ดี ยังไม่ได้ชื่อว่าตอบแทนบุญคุณแก่มารดาบิดาเลย ฉะนั้นบุคคลผู้เป็นบุตรธิดาจักต้องเลี้ยงดู มารดาบิดา ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสงฆ์ ฆราวาสชน แม้แต่เราผู้ตถาคตเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก็ได้อุปถัมภ์บำรุงสนองคุณมารดาบิดามาแล้วทุก ๆ ครั้ง "

ปุพเพกตปุญญตา พระนันทิยะ เป็นผู้มีบุญอันได้กระทำไว้แล้วในปางก่อนจึงได้ฟังพระธรรมเทศนาที่ตรงกับปัญหาชีวิตอันสับสนวุ่นวายอยู่ในจิตใจของท่าน ก็เมื่อพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์บำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดาแล้วไซร้ ประโยชน์อะไรที่ท่านจะต้องสึกไปเป็นฆราวาส เลยปรารถนาอยู่ในเพศภิกษุสงฆ์ผู้ทรงศีลประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ต่อไป

ต่อแต่นี้ไป พระนันทิยะก็ได้รับเอาผู้บังเกิดเกล้าทั้งสองมาไว้ ณ วัดเชตวันมหาวิหาร จัดเสนาสนะให้โยมทั้งสองได้พักอาศัยอยู่ร่วมกัน แล้วปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะลูกที่ดีเลี้ยงดูโยมทั้งสองไม่ให้เดือดร้อนในทุกประการ ท่านปฏิบัติหน้าที่ เลี้ยงดูโยมของท่านเป็นอย่างดีที่สุด ควรแก่การสรรเสริญยิ่งนัก ดังจะขอเล่าให้ท่านผู้อ่านได้ทราบเพียงย่อ ๆ ดังต่อไปนี้

เช้าตรู่ ท่านออกรับบิณฑบาต ได้อาหารมาแล้วท่านก็จัดให้โยมทั้งสองรับประทานจนอิ่มเสียก่อน ส่วนตัวท่านฉันทีหลัง วันใดได้อาหารมาน้อยท่านเองก็ยอมอด เมื่อไม่ให้โยมทั้งสองต้องหิวโหย ผ้าบังสุกุลจีวรในสมัยพุทธกาลเป็นสีขาวซึ่งใช้ห่อศพทิ้งไว้ในป่าช้า พระภิกษุสงฆ์ต้องเก็บมาซัก มาย้อม และเย็บติดต่อกันเป็นผืน พระนันทิยะ ก็ได้นำผ้าบังสุกุลนั้นมาซัก และเย็บให้โยมได้เปลี่ยนนุ่งห่มเสียใหม่ ส่วนท่านเองก็เอาผ้าเก่า ๆ จากโยมซัก เย็บและย้อมทำเป็นผ้าสบง จีวร สำหรับนุ่งห่มต่อไป ท่านเอาเป็นธุระในการปรนนิบัติมารดาบิดาอยู่เช่นนี้จนร่างกายซูบผอม เส้นเอ็นขึ้นสะพรั่งไปทั้งร่างกาย เพราะต้องอด ๆ อยาก ๆ อยู่ตลอดเวลา แม้กระนั้น ท่านก็มีจิตใจมั่นคง มิได้เกิดความเบื่อหน่ายท้อถอยแม้แต่น้อยเลย

กาลเวลาล่วงไป ๆ การประพฤติปฏิบัติตนในการเลี้ยงดูมารดาบิดาของพระนันทิยะนั้นเป็นที่ปรากฏในสายตาของ

พระภิกษุสงฆ์ในวัดเชตวันมหาวิหาร บางรูปก็ยกย่องสรรเสริญ บางรูปก็อุเบกขา บางรูปก็ตำหนิว่า พระนันทิยะนี้ประพฤติตนไม่สมควร กล่าวคือ นำอาหาร ที่เขาถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ไปเลี้ยงดูโยมทั้งสองผู้เป็นฆราวาสก่อนแล้วจึงฉันทีหลัง เป็นการทำศรัทธาไทย ของผู้บริจาคให้เสื่อมลง พระภิกษุสงฆ์ที่พากันตำหนินั้นมีเป็นส่วนมาก

ความเรื่องนี้ทราบไม่ถึงพระกรรณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้นพระพุทธองค์จึงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ณ ธรรมศาลา แล้วพระพุทธองค์ก็หยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณา ตรัสถามพระนันทิยะว่า "ดูก่อน นันทิยะ ได้ยินว่าเธอนำอาหารและผ้านุ่งผ้าห่มที่ทายกทายิกาถวายไปให้มารดาบิดาของเธอบริโภคใช้สอยก่อน แล้วเธอจึงฉันและใช้สอยทีหลัง เป็นความจริงหรือ"

พระนันทิยะ กราบทูลว่า เป็นความจริงทุกประการ เพราะโยมทั้งสองอยู่ในวัยชราไม่มีใครที่จะอุปถัมภ์บำรุงท่านอีกแล้ว ขอได้ทรงพระกรุณาโปรดด้วยเถิด

พระพุทธองค์ ทรงทราบเช่นนั้นแล้ว จึงตรัสอนุโมทนาสาธุว่า

"มาตาปิตุอุปฏฐานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ การอุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดา เป็นมงคลอย่างสูงสุด นันทิยะ เธอปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้วเธอตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม ควรแก่การ

ยกย่องสรรเสริญ ตถาคตได้พยายามให้โอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ให้มีความกตัญญู รู้บุญคุณของผู้อื่น และประพฤติกตเวที ตอบแทนท่านผู้มีพระคุณแก่ตน ภิกษุสงฆ์ทั้งหลายควรประพฤติปฏิบัติตนเยี่ยงอย่างนันทิยะรูปนี้ แม้เราผู้ตถาคตในครั้งก่อนได้บังเกิดในพระชาติที่สาม มีนามว่า "สุวรรณสาม ก็ปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงดูมารดาบิดาผู้ทุพพลภาพ เพราะตาบอดทั้งสองข้างเป็นอย่างดีมาแล้ว"

พระสงฆ์ทั้งหลายใคร่จะทราบเรื่องราว จึงกราบทูลอาราธนา พระพุทธองค์ก็ทรงยกเอาเรื่อง "สุวรรณสามชาดก" มาแสดงสืบไป

ส่วนพระนันทิยะนั้น ท่านบรรพชาอุปสมบทมาก็ ๒๐ กว่าปีแล้ว ยังไม่สำเร็จ มรรค ผล นิพพาน ตามความปรารถนาเลย เพิ่งมาได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นพระ อริยบุคคลชั้นโสดาบันในการสดับพระธรรมเทศนา ณ กาลครั้งนี้

ขอให้สาธุชนทั้งหลายได้พึ่งพาอาศัยลูกของท่าน โดยที่ลูกของท่านเป็นคนดี เช่นพระนันทิยะ ผู้ตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรมนี้เถิด

สุบิน ตันสกุล
โรงเรียนวัดสุวรรณคีรี
๑๓ มีนาคม ๒๕๑๖

นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญูกตเวทิตา

ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายแห่งคนดี

สพฺพญฺเจ ปฐวึ ทชฺชา นากตญฺญุมภิราธเย

ถึงให้แผ่นดินทั้งหมด ก็ยังคนอกตัญญูให้จงรักไม่ได้

ท่านจะอบรมเด็กของท่านอย่างไร

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ท่านเคยหยุดคิดกันบ้างหรือไม่ว่า การอบรมเด็กของท่าน วิธีการสั่งสอนเด็กของท่าน ท่านทำถูกแล้วหรือ ท่านใช้วิธีใดในการอบรม ผู้เขียนเชื่อเหลือเกินว่า บรรดาท่านที่เป็นพ่อคนแม่คน เป็นผู้ปกครอง เป็นครูบาอาจารย์ รวมทั้งผู้ที่จะเป็นต่อไปในอนาคต ได้ใช้วิธีการอบรมและสั่งสอนแบบเก่า ๆ ที่สืบต่อเนื่องจากพ่อแม่ของเรา ตกทอดกันมาเป็นช่วง ๆ กล่าวคือใช้วิธีการอบรมสั่ง (สอน) แบบ การปลูกฝังความเชื่อ ความศรัทธาให้กับผู้เยาว์" (INDOCTRINATION) ท่านจะสั่งให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นต้นว่า สั่งว่าอย่าขึ้นต้นไม้นะลูก เดี๋ยวจะตกลงมา แข็งขาหัก หรือสอนว่า อย่าสูบบุหรี่นะลูก เปลืองเงิน เสียสุขภาพ แนวการสอนอย่างนี้ เป็นการสอนให้กับผู้น้อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ โดยไม่ต้องใช้ความคิด ให้เหตุผล อธิบายให้เข้าใจ เป็นการสอนให้ทำตามอย่างเดียว พูดอย่างภาษาชาวบ้าน ก็คือ การ "ฝังหัว" หรือ "ครอบ" ความรู้สึกนึกคิด เอาความคิดของผู้ใหญ่ไปใส่ให้กับผู้น้อย ถ้าสิ่งใดผู้ใหญ่เห็นว่าดีแล้วชอบแล้วผู้น้อยก็จะต้องว่าดีว่าชอบตามไปด้วยทุกกรณี ทำไมถึงเป็นเช่นนี้

เพราะว่าสังคมไทยแบบเดิมเป็นสังคมของผู้ใหญ่ ผู้น้อยจะต้องคล้อยตามผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่หรือผู้นำ ชักจูงไปทางใดทิศใด ผู้น้อยหรือประชาชนก็จะต้องหันเหคล้อยตามไปตามอย่างเช่นสมัยหนึ่ง ผู้นำทางการเมืองของไทยต้องการให้คนไทย สวมหมวก ออกจากบ้านจูบลูกลาเมีย หรือให้ผู้เฒ่าผู้แก่ เลิกกินหมาก กินพลู เพื่อแสดงถึงความเป็นอารยะจะได้ทัดเทียมฝรั่ง คนไทยทั้งชาติก็ต้องเห็นคล้อยตาม อาจจะมีอยู่บ้าง สำหรับบุคคลที่ไม่เห็นด้วย แต่ใครเล่าจะกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูดคัดค้าน เพราะเกรงกลัวว่าจะเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้ใหญ่ โชคดีของคนไทยเหลือเกินที่นโยบายของท่านผู้นำได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัย มิฉะนั้นแล้ว จะมีอะไรเหลืออีกเล่า ที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะประจำชาติไทย ผู้เฒ่าผู้แก่ได้สั่งสอนอบรมลูกหลานของตนอยู่เสมอว่า อย่าไปขัดใจท่าน (เจ้านาย) นะลูก เดี๋ยวจะไม่เจริญก้าวหน้าทางราชการ ให้รู้จักนอบน้อม รู้จักที่ต่ำที่สูง เป็นคนหัวอ่อน ว่านอนสอนง่าย อย่าดื้อดึง โต้เถียงผู้ใหญ่ (ท่าน) อะไรทำนองนี้ ทำไมจึงสอนกันอย่างนี้

เพราะท่านเหล่านี้ตระหนักในคำพังเพยไทยโบราณ ได้เป็นอย่างดี ในเรื่องผู้ใหญ่ กับผู้น้อย เป็นต้นว่า " เดินตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด" เป็นผู้น้อยคอยก้มประณมกรหรือสอน

ให้รู้จักทดแทนบุญคุณผู้ใหญ่ ให้รู้จักกตัญญูกตเวที โดยเฉพาะตัวผู้มีพระคุณ ได้แก่ พ่อ แม่, ครูบาอาจารย์ เด็กดีในสายตาผู้ใหญ่ คือเด็กที่หัวอ่อนว่านอนสอนง่ายเรียบร้อยเหมือนผ้าพับไว้ในตู้ เด็กนักเรียนที่เรียบร้อย น่ารักในสายตาของครูทั่วไป จะมองเห็นว่าจะต้องเป็นเด็กที่เชื่อฟังครู ทำตามครูสอน ไม่เถียงครู ไม่ดื้อ ข้าราชการที่เจ้านายชอบ จะต้องเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา พินอบพิเทา บางคนถึงกับประจบ (สอพลอ) อะไรเหล่านี้ คราวนี้ มองในมุมกลับบ้างว่า ถ้าผู้น้อย ไม่ทำตามแบบเหล่านี้ แล้วอะไรจะเกิดขึ้น เรามีคำพูดเปรียบเทียบตำหนิติเตียนประณาม ฯลฯ อย่างชนิดที่ว่า คนถูกด่า ถูกประณาม เสีย-คนไปเลยก็มี เช่น คนที่เนรคุณไม่รู้คุณคน จะถูกด่าเปรียบกับหมาว่า แม้แต่หมาเป็นสัตว์เดรัจฉานยังรู้คุณ คนเป็นมนุษย์ถ้าไม่รู้คุณ เลวยิ่งกว่าหมา คนอกตัญญู ยิ่งถ้าฆ่าพ่อฆ่าแม่ด้วยแล้วจะถูกตราหน้าว่า ลูกอกตัญญู ลูกทรพี ศิษย์ที่เถียงครู หัวแข็งก็จะถูกหาว่า ศิษย์คิดล้างครู ศิษย์นอกครู ข้าวนอกหม้อ บ่าวนอกนาย คบไม่ได้ อะไรทำนองนี้

ด้วยเหตุนี้ คนที่เป็นผู้น้อย ไม่ว่าจะเป็น ลูก เด็กนักเรียน ข้าราชการ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา หรือ ลูกจ้าง จะต้องเชื่อฟังปฏิบัติตาม ขอรับกระผม อยู่ตลอดเวลา ผู้น้อยจะออกนอกลู่นอกทางผู้ใหญ่ไม่ได้เอาเสียเลยทีเดียว ยิ่งผู้ใหญ่ที่หัวโบราณ

หัวเก่า ความคิด ความอ่าน ไม่ทันสมัยด้วยแล้ว ผู้อยู่ใต้ปกครอง จะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นออกมาได้เลย พูดออกไปทีไร ถูกว่า ถูกด่า อยู่ร่ำไป อุปมาเหมือนการเล่นฟุตบอล ถ้านักฟุตบอลพาลูกขึ้นไปก่อนคู่ต่อสู้ทีไร ผู้ตัดสินต้องเป่านกหวีดให้หยุดเล่น เพราะเป็นลูกออฟไซด์ (ล้ำหน้า) ทุกทีไป เหตุที่เป็นแบบนี้เพราะความสัมพันธ์ของสังคมไทยเป็นแบบทางเดียว (ONE WAY) จากเบื้องสูงลงมาทางต่ำ (ผู้ใหญ่–ผู้น้อย) บุคคลที่เป็นผู้น้อยไม่มีทางขึ้นไปสู่เบื้องสูงได้เลย ถ้าจะเปรียบกับการจราจร ก็เหมือนกับถนนที่ให้รถเดินทางเดียว (ONE WAY TRAFFIC) ไม่มีรถสวน ขวา ซ้าย ลักษณะความสัมพันธ์แบบนี้ มีมานานแล้ว มีมาตั้งแต่สมัย สุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือแม้กระทั่งปัจจุบันนี้ก็เถิด ในความรู้สึกของคนไทยทั่ว ๆ ไป จะมองเห็นอย่างนี้ คือเห็นว่า ผู้ใหญ่คิดอะไร ทำอะไร จะต้องถูกเสมอไป จะต้องเชื่อ (ฟัง) ไว้ก่อน เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน อาบน้ำก่อน ซึ่งถ้าเป็นความคิดการกระทำที่ถูกก็ไม่เสียหายให้โทษอะไร ผู้น้อยปฏิบัติตามก็บังเกิดผลเป็นศิริมงคลแก่ตน แต่ถ้าผู้ใหญ่หลงผิดแนะนำผิด ๆ ใช้ความคิดของตนในสมัยที่ตนเป็นเด็กมาอบรมลูกหลานซึ่งอยู่กันคนละสมัย แล้วอะไรจะเกิดขึ้น

สิ่งที่เกิดขึ้นมีแน่ ๆ ละเป็นสิ่งที่ให้โทษมากกว่าเป็นคุณแก่สังคม เป็นต้นว่า ความไม่เข้าใจ หรือขัดแย้งกัน ระหว่าง

พ่อ–แม่กับลูก ครูบาอาจารย์กับศิษย์ เจ้านาย กับบ่าว ผู้บังคับบัญชากับลูกน้อง และถ้าความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้ประนีประนอมโอนอ่อนผ่อนตามด้วยแล้ว ความตึงเครียดจะเกิดขึ้น พ่อ–แม่ จะไม่พอใจลูก หรือลูกจะหนีออกจากบ้าน ครูจะเกลียดชัง หรือ ศิษย์หนีโรงเรียน อะไรเหล่านี้ ทำอย่างไร จึงจะลดความตึงเครียด ความไม่เข้าใจกัน ระหว่างผู้น้อย กับผู้ใหญ่ก่อนอื่น จะต้องยอมรับกันเสียก่อนว่า สังคมไทยโบราณไม่เหมือนปัจจุบัน กล่าวคือ สังคมไทยเดิมเป็นสังคมแบบเจ้านายโดยเฉพาะในสมัยอยุธยา แบบความสัมพันธ์ของบุคคลจะเป็นแบบ สูงกับต่ำ และ ความสูง–ต่ำ นี้แหละ ที่ติดต่อเนื่องมาจนถึงคนไทยสมัยใหม่ นั่นคือ ระบบเจ้าขุนมูลนาย มียศศักดิ์สูงกับ บุคคลชั้นต่ำ มีเหนือกว่า มีต่ำกว่า เช่น พวกที่อยู่ข้างบน

$$\frac{\text{เจ้า} \quad \text{นาย} \quad \text{คนรวย} \quad \text{ข้าราชการ}}{\text{ไพร่} \quad \text{บ่าว} \quad \text{คนจน} \quad \text{ประชาชน}} \text{ ฯลฯ}$$

ถือว่า เป็นผู้ใหญ่ พวกที่อยู่เส้นล่าง เป็นผู้น้อย ลักษณะแบบนี้มีมานานแล้ว มีอยู่ในสังคมไทยทุกแห่ง แม้แต่ความสัมพันธ์ในครอบครัว ในบ้านก็เถอะ ลูก ๆ จะต้องเชื่อฟัง พ่อแม่ อย่างที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะ คนไทยยกย่องให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นใหญ่ในบ้าน คำพังเพยที่ว่า "ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง" ความคิดแบบนี้กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย สาเหตุจากอะไร

นั่นคือ หลังจากที่สังคมไทย ได้เปิดประตูรับเอาสรรพความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการทั้งปวง จากชาติตะวันตก (ฝรั่ง) ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ทำให้สังคมไทยที่เคยมีความสัมพันธ์ทางเดียว เป็นสังคมที่มีการติดต่อ ไปมาหาสู่กัน มีการพบปะ ชุมนุม คนทุกชั้นในสังคม ได้ติดต่อถึงกันหมด เช่น ลูกๆ จะได้พูดคุยกับพ่อแม่มากขึ้น ลูกศิษย์ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกับครูมากขึ้น ลูกจ้างได้สัมพันธ์กับนายจ้างมากขึ้น อะไรเหล่านี้ กล่าวคือ สังคมไทยได้รับแบบแผนของประชาธิปไตย ที่เป็นระบบการปกครองที่ให้สิทธิ์เสรีภาพแก่ชนทุกชั้น การอบรมเด็กตามแนวคิดของประชาธิปไตย เขาอบรมกันอย่างไร เขามีวิธีการแบบใด แน่นอนหลือเกินว่าจะต้องแตกต่างกับแบบไทยแน่ คือ เป็นการอบรมให้คนรู้จักคิดหาเหตุผล ใช้สติปัญญา รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างประสพการณ์ในชีวิตของตนแต่ละวัย สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขทั้งทางกายและทางจิตใจ ในด้านร่างกายมีพลานามัยสุขสมบูรณ์ ไม่ป่วยไข้ โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ในด้านทางใจ มีสุขภาพจิตดี ปรับตัวเข้าได้ในสังคม รู้จักแก้ปัญหาชีวิตต่างๆ ด้วยตนเองเมื่อมีความคับข้องใจ กลัดกลุ้มใจ ให้ลุล่วงไปได้ แต่การอบรมเด็กโดยวิธีให้การศึกษา (EDUCATION) จะต้องมีบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยมากพอควร เป็นต้นว่า ภายในบ้าน พ่อ

แม่ จะต้องเปิดโอกาสให้ลูกได้ใช้เหตุผล ถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเสรี มีอิสระในความคิด สามารถเลือกวิถีชีวิตได้ด้วยตนเอง อย่างที่เรียกว่า "เป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในในตนเอง" ในโรงเรียน ครูจะต้องสอนศิษย์แบบให้เด็กได้ช่วยตนเอง เรียนด้วยตนเองให้มากที่สุด ไม่ใช้วิธีการสอนแบบบอกให้จด สั่งให้ไปท่อง ให้จำ ทำตามอย่างที่ครูบอก ในที่ทำงาน สำนักงานก็เช่นกัน หัวหน้า ผู้บังคับบัญชา จะต้องใจกว้าง ยอม-รับฟังความคิดเห็นของลูกน้องหรือผู้น้อย อย่าใช้อำนาจกับผู้น้อย หรือวางตัวเป็นเจ้านาย อย่างชนิดที่ว่า "ลูกน้องเข้าไม่ถึง" บรรยากาศอย่างนี้ ในสังคมไทย มีกันบ้างแล้วหรือยัง ผู้เขียนเชื่อเหลือเกินว่า ถึงมี ก็มีน้อย อาจจะน้อยเอามาก ๆ เอาเสียด้วย แล้วจะทำอย่างไรกันดี

เพื่อให้บทความบทนี้ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนและสนองเจตนารมณ์ของผู้ที่เป็นพ่อแม่ หรือผู้ที่กำลังจะเป็นพ่อเป็นแม่ในอนาคต ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องเขียนเพียงด้านเดียว คือ ในครอบครัว ทำอย่างไร ลูก ๆ อันเป็นที่รักของพ่อแม่จึงจะเจริญเติบโตได้อย่างเหมาะสมกับอายุ มีบุคลิกภาพดี มีความสามารถในการปรับตัว อยู่ในสังคมอันสับสนได้อย่างเป็นสุข ถ้ามองดูครอบครัวไทยในอดีตหรือที่เป็นอยู่โดยทั่วไปในขณะนี้ จะเห็นว่า ยังเป็นแบบครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก

ในครอบครัว นับตั้งแต่ พ่อ แม่ ลูก พ่อตา แม่ยาย พี่ ป้า น้า อา ฯลฯ ครั้นเมื่อโตขึ้น ผู้เป็นลูกได้แต่งงานแล้ว ก็ยังอยู่รวม-กันอีก กลายเป็นการเพิ่มจำนวนสมาชิกใหม่ขึ้นอีก ผลดี ของครอบครัวแบบนี้ คือจะมีความผูกพันทางสายเลือดอย่างเหนียว-แน่น รู้จักความเป็นพี่เป็นน้อง ร่วมท้องเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ผู้เฒ่าผู้แก่จะสั่งสอนลูกหลานของตนอยู่เสมอว่า กินข้าวร่วมหม้อเดียวกัน อย่าทะเลาะกัน วิวาทกันนะลูก เด็ก ๆ ภายในบ้านเป็นที่รวมความสนใจของผู้ใหญ่ในบ้าน โดยเฉพาะคุณตา คุณยาย จะรักหลานเกือบจะมากหรือมากกว่าผู้เป็นพ่อหรือแม่เสียอีก จุดเด่นของครอบครัวแบบนี้ อยู่ที่ ลูกหลานจะเลี้ยงดูผู้ใหญ่ ผู้มีอุปการะคุณ ต้องตอบแทนคุณ มีความกตัญญูกตเวที เชื่อฟังผู้ใหญ่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ดี มีประโยชน์ควรจะให้มีในครอบครัวไทย ถ้ากระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ไม่เลยเถิดหรือเกินขอบเขตไป แต่ถ้าเมื่อไหร่ เลยเส้นแดนไป ก็จะให้ผลร้ายต่อสังคม ครอบครัวเดือดร้อนเป็นต้น ถ้าสมาชิกในครอบครัวจะต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ทุกกรณีไป ไม่ว่าจะถูก หรือผิด เด็กไม่มีโอกาสที่จะคิด ที่จะกระทำ อย่างที่ตนอยากคิด อยากกระทำ แล้วยิ่งถ้าเป็นครอบครัวที่ผู้ใหญ่เคร่งครัด เข้มงวดกวดขัน ปกครองลูก ๆ ชนิดที่ว่า ต้องทำตามที่ข้าสั่ง หรือทำอย่างที่ข้าทำด้วยแล้ว บุคลิกภาพของเด็กจะเสียไป กลาย

เป็นเด็กพึ่งพิงผู้ใหญ่ ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำ ขาดความคิดริเริ่ม เฉื่อยชา ไม่กล้าตัดสินใจ ในที่สุดกลายเป็นผลร้ายต่อพัฒนาการของเด็ก เด็กเหล่านั้นจะมีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว ขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก ไม่ชอบ ไปไหน มาไหน อยู่กับบ้านเฝ้ากับเรือน ซึ่งในสายตาของผู้ใหญ่ มองเห็นว่า เด็กคนนี้เรียบร้อย น่ารัก แต่ไม่ถูกตามหลักการอบรมเด็ก หรือในกรณีคุณตาคุณยายรักหลานเสียจนหลง หรือพ่อแม่ที่โอ๋ลูกเสียจนเกินไป สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลที่จะทำให้ลูก ๆ เสียคนได้ทั้งนั้น เช่น เป็นเด็กตามใจตนเอง เอาแต่ใจตัวเอง เวลาไม่ได้อะไรเกรี้ยวกราดกับผู้เป็นพ่อเป็นแม่ แสดงอารมณ์ จะเห็นได้บ่อย ๆ ในเด็กที่ร้องไห้ เกลือกกลิ้งนอนกับพื้น เพื่อประท้วงแม่ที่ไม่ซื้อขนมให้กิน แล้วถ้าแม้ตามใจทุกครั้งไป เด็กจะได้ใจ เพราะเด็กจะรู้ว่า เมื่อไห่ร่ทำอย่างนั้นแล้ว แม่จะต้องซื้อขนมให้กินทุกครั้งไปแต่เป็นสิ่งไม่ดีอย่างยิ่ง เพราะเด็กจะเข้าใจผิดคิดไปว่า ของในโลก เป็นของตัวเองทั้งหมด เมื่อตนอยากได้อะไร ก็ได้ในสิ่งนั้น ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริง ๆ เพราะชีวิตของมนุษย์จะต้องพบกับอุปสรรค สิ่งกีดขวาง บุคคลประเภทนี้ เมื่อพบกับอุปสรรค จะถอยหนี ไม่ต่อสู้ ยอมแพ้ ท้อถอย เบื่อหน่ายชีวิตหรือโลก ถ้ามีมากเข้า ๆ จะเป็นอาการของโรคประสาทจำพวกแพ้อารมณ์ตนเอง แพ้ใจตัวเอง ในที่สุดจะเป็นโรคจิตชนิดอยู่

ตัวคนเดียว ถอยหนีต่อสังคม เป็นคนแพ้สังคม แพ้โลก อยู่ในสังคมอย่างน่าสงสาร ตลอดชีวิตอันยาวนาน มีแต่ความทุกข์ พบได้มากในลูกคนหัวปีและคนสุดท้อง ที่พ่อแม่ทุ่มเทความรักให้เป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้าย แต่ทั้งนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่า ลูกคนกลางหรือคนรอง จะไม่พบอย่างนี้ อาจกล่าวได้ว่า ลูก ๆ มีโอกาสที่จะเป็นอย่างที่กล่าวมาแล้วได้ทั้งนั้น ถ้าพ่อและแม่ รักลูกจนเกินไป ตามใจลูกทุกอย่าง ไม่คำนึงถึงความพอเหมาะพอดี ทำอย่างไร จึงจะรักลูกให้ถูกทาง ให้ความรักอย่างพอเหมาะพอควร

ก่อนที่จะกล่าวถึงสิ่งเหล่านี้ อยากจะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทยในสมัยใหม่สักเล็กน้อยว่า หนุ่ม–สาวทุกวันนี้ เมื่อมีความรักชอบพอกันแล้ว ก็ตกลงที่จะอยู่ร่วมกัน พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เป็นเพียงฝ่ายรับรู้ ผู้รู้เห็นเป็นใจด้วย หรือบางทีไม่เต็มใจก็ต้องฝืนใจเอา ทำอย่างไรได้ในเมื่อเกิดรักชอบพอกันแล้ว ต่างกับสมัยก่อนที่ผู้ใหญ่จัดการให้เองเสร็จ บางทีหนุ่ม–สาว ไม่รู้จักกัน ผู้ใหญ่ก็บีบบังคับให้แต่งงานกัน เพราะผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายชอบพอกัน อย่างที่เรียกว่า "ประเพณีคลุมถุงชน" แต่ปัจจุบันนี้ หนุ่มและสาวมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง และแยกตัวออกจากพ่อและแม่ เอาอย่างครอบครัวฝรั่งไม่อยู่รวมกันเหมือนอย่างสมัย

ก่อน ซึ่งผลดีของครอบครัวแบบนี้ อยู่ที่ว่าหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกันระหว่างแม่ผัวลูกสะใภ้ หรือ พ่อตากับลูกเขย ลูกมีเสรีภาพในทางความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเอง เมื่อโตขึ้นรู้จักรับผิดชอบ ไม่พึ่งพ่อแม่เสียจนเกินวัย แต่ข้อเสียก็มีอยู่ เช่นว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่าง พ่อ–แม่–ลูก จะมีน้อยมากหรือไม่มีเอาเสียเลย เข้าทำนอง ลูกไม่รู้จักพ่อแม่ของตัว ขาดความเคารพตัวพ่อแม่ จะเห็นได้ชัดในครอบครัวตะวันตก (ฝรั่ง) สายสัมพันธ์จะมีน้อยกว่าครอบครัวไทย ผู้เป็นลูกปล่อยให้พ่อแม่อยู่ผู้เดียว โดยเฉพาะในวัยแก่ ลูกหลานจะไม่อุปการะเลี้ยงดู ทดแทนบุญคุณอย่างเช่นของไทย จึงเป็นภาระของรัฐบาลจะต้องจัดตั้งสถานสงเคราะห์ นิคมคนชราอย่างที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ลักษณะการปกครองของครอบครัวไทย มีระบบการปกครองแบบเข้มงวดกวดขัน เคร่งครัดในแบบแผน ผู้น้อยต้องคล้อยตามผู้ใหญ่ ถือเป็นทางลัดโดยทางหนึ่ง ส่วนลักษณะการปกครองของฝรั่ง เป็นแบบให้เสรีแก่ลูกเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้ และถ้ามีเหตุผล ถูกต้อง ผู้ใหญ่จะต้องยอมรับ และถ้าให้เสรีภาพจนเกินไป ทำให้ผู้น้อยขัดขืนผู้ใหญ่ ไม่ลงรอยกับผู้ใหญ่ได้ จัดเป็นทางสุดโต่งอีกทางหนึ่ง ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยปัจจุบันทั้งสอง

ลักษณะ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าทางสุดโต่งทั้งสองนี้ ไม่ใช่ทางที่เหมาะสมหรือเป็นทางสำเร็จ ทำนองเดียวกับพระพุทธองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า กามสุขัลลิกานุโยคก็ดี อัตตกิลมภานุโยคก็ดี ไม่ใช่ทางไปนิพพาน ทางแห่งความสำเร็จมรรคผล ก็คือวิปัสสนาญาณ (Insight) หยั่งรู้มองเห็นว่า มัชฌิมาปฏิปทาเท่านั้นที่เป็นทางสายกลางมุ่งเข้าสู่ประตูนิพพาน การอบรมเลี้ยงดูก็เช่นกัน ผู้ใหญ่จะต้องตระหนักถึงความเหมาะสม ความพอเหมาะพอดี ยึดหลักสายกลาง กล่าวคือในบางครั้งจะต้องใช้แบบเก่า คือปลูกฝังความเชื่อ สั่งสอนให้ทำตาม ไม่ให้ผู้น้อยใช้เหตุผล ถ้าสิ่งไหนผู้ใหญ่เห็นว่าดีแล้ว ชอบแล้ว แต่ในบางครั้ง ผู้ใหญ่ก็จะต้องอธิบายให้ทราบ ให้ผู้น้อยใช้เหตุผลได้ เพื่อเป็นการท้าทายภูมิปัญญา ทำให้สติปัญญาเฉียบแหลม ตัวอย่าง เช่น ถ้าพ่อแม่อธิบายให้ลูกฟังว่า การออกไปเล่นกลางฝน หรือกลางแดด จะทำให้เป็นไข้ เป็นหวัด เพราะอุณหภูมิในร่างกายเปลี่ยนแปลง ตัวร้อน ไม่สบาย อะไรทำนองนี้ หรือจะต้องเตรียมพร้อมหาเหตุผลอธิบายให้ทราบเมื่อลูก ๆ ถามว่า ทำไมจึงเป็นหวัด ทำไมจึงเป็นไข้ จะได้ตอบได้ ดีกว่า ห้าม หรือใช้คำว่า อย่า แล้วถ้าเด็กไม่เชื่อฟังก็จะลงโทษเฆี่ยนตี ซึ่งไม่ใช่เป็นวิธีการอบรมที่ถูกต้อง ถ้าท่านอยากจะให้ลูก ๆ ของท่านเป็นคนมีปัญญา มีความคิดหาเหตุผล

มีความคิดริเริ่ม ก็ควรจะใช้วิธีการนี้ อย่าหักห้ามความคิดของเด็ก โดยเฉพาะเด็กในวัย ๓–๖ ขวบ จะเป็นวัยแห่งความสงสัย เด็กจะถามว่า ทำไม ? เพราะอะไร ? เหตุใด ? ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบวิทยาศาสตร์ ผู้ตอบจะต้องให้เหตุผลชี้แจงให้ทราบ อดทนต่อการตอบคำถามของลูก พึงทราบเถิดว่าเด็กที่ช่างซัก ขี้สงสัย ถามโน่น ถามนี่ เป็นเด็กฉลาด มีไหวพริบ อย่ารำคาญใจ ห้ามไม่ให้ถาม หรือกล่าวหาว่าเป็นเด็กหัวดื้อ หัวรั้น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ แล้วใช้อารมณ์ ลงโทษเฆี่ยนตี เพื่อหยุดการคิด การกระทำ ปิดบังความอยากรู้อยากเห็น ถ้าทำอย่างนี้แล้ว เด็ก ๆ จะไม่กล้าถาม กล้าพูด แล้วไม่เข้าใจเลยว่า ทำไมพ่อแม่จึงทำกับแกอย่างนี้ พ่อแม่เกลียดแกแล้วหรือ ในจิตใจของเด็กจะมีแต่ความกลัว กลัวไม้เรียว กลัวพ่อ กลัวแม่ ซึ่งเป็นผลร้ายต่อความเจริญเติบโตของเด็ก เด็กพวกนี้โตขึ้นจะไม่ฉลาด ขลาดกลัวต่าง ๆ ไม่กล้าคิด กล้าทำ ในที่สุดเป็นพวกตามเขาไป ไม่กล้าคัดค้าน ซึ่งมีอยู่ในสังคมไทย ชนิดที่ว่าอะไร ว่าตามกัน ผู้นำไปทางไหนคนไทยไปทางนั้น ตามกันโดยไม่มีเหตุผล แล้วประเทศชาติจะเจริญได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ผู้เป็นพ่อเป็นแม่ จะเกิดความยุ่งยาก สับสนในการที่จะเลือกวิธีปฏิบัติ เพราะไม่ทราบ

ว่าจะใช้วิธีใดดี เลือกก็ไม่ถูกระหว่างของเก่า—ของใหม่ จะสั่งว่าอย่าทำ หรือจะสอน "ให้เหตุผล" เกิดผลดี—ผลเสีย อย่างไร ทำนองเดียวกับครูจะลำบากใจว่าจะใช้ไม้เรียวดีหรือไม่ ความขัดแย้งเหล่านี้ มีได้เสมอ โดยเฉพาะ พ่อ—แม่ สมัยเก่า กับลูกสมัยใหม่ เห็นได้ชัดในรายที่ลูก ๆ ได้เล่าเรียนสูง สูงกว่าพ่อกว่าแม่ ผู้เป็นพ่อ เป็นแม่ จะไม่กล้าที่จะอบรมสั่งสอน หรือไม่ก็ใช้วิธีการแบบที่พ่อแม่ของตนได้ใช้กับตน นำมาใช้กับลูก ดังคำพังเพยที่ว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี ซึ่งไม่เป็นผลดีทั้งสองแบบ แล้วจะทำอย่างไรกันดี ความจริงแล้วเท่า ๆ กับธรรมชาติได้ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ – แม่ – ลูก สนิทแน่นแฟ้นยิ่งกว่าความสัมพันธ์ใด ๆ เพราะว่า ความรักครั้งแรกของเด็กจะเกิดกับบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดนั้นคือ ผู้ให้กำเนิดโดยเฉพาะ ผู้เป็นแม่จะเป็นคนที่ให้ลูกได้รู้จักกับความรักก่อนบุคคลอื่น ธรรมชาติของแม่จะต้องรักลูก มีสัญชาตญาณของความเป็นแม่ (Motherenal Instinct) แม่เป็นบุคคลแรกที่สร้างมนุษยสัมพันธ์ให้กับลูก อาจกล่าวได้ว่า ความรักระหว่างแม่กับลูก เป็นรากฐานของมนุษยสัมพันธ์ (Root of human relationship) ความรักของแม่แสดงออกด้วยความเอาอกเอาใจเอาใจใส่ ทะนุถนอม ประคับประคอง ไม่ให้ลูกอันเป็นสุดที่รักของตน เป็นสายเลือดของแม่ ได้รับความเดือดร้อน จะหิวหรือ

แม่ก็ป้อนข้าว ให้กินนม จะร้อนหรือ แม่ก็อาบน้ำ ทาแป้งให้ จะหนาว แม่ก็ห่มผ้าให้ อะไรทำนองนี้ ซึ่งถ้าแม่ของลูกไม่รักลูก หรือไม่ต้องการลูก เพราะไม่ชอบผัวของลูก หรือได้ลูกโดยบังเอิญ ผัวทอดทิ้ง พาลทำให้เกลียดลูก หรือในกรณีที่แม่ยากจน หาเช้ากินค่ำ ยิ่งมีลูกมาก ๆ (ส่วนมากก็มากเสียด้วย เช่น แม่ในชนบทในแหล่งเสื่อมโทรม) ด้วยแล้วลูกคนหลัง ๆ จะได้รับการเหลียวแล สนใจจากแม่น้อย หรือไม่มีเอาเสียเลย แม่บางคนพาลหาเรื่องกับลูก กล่าวหาว่า เป็นเพราะลูกเจ้ากรรมคนนี้ทีเดียว ที่ทำให้ฐานะทางบ้านยากจนเลวกว่าเดิม

เด็กที่ขาดความรัก หรือ ถูกทอดทิ้ง (Rejected Child) จะมีความกระทบกระเทือนทางจิตใจ ในความรู้สึกของเด็ก เด็กจะรู้สึกว่าไม่มีใครสนใจ ว้าเหว่ แม้แต่ผู้เป็นแม่ ยังไม่เหลียวแล เด็กจะพบกับความโหดร้ายจิตใจของเด็กจะเหี้ยมเกรียม เรียนรู้จักโลกในทางเลวร้าย อย่างที่เรียกว่า พวกมองโลกในแง่ร้าย กลายเป็นพวกต่อต้านเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เมื่อเขาโตขึ้น กลายเป็นบุคคลอันธพาล อาชญากร ดังจะเห็นได้ว่าผู้กระทำความผิดทุกวันนี้ ถ้าสืบหาสาเหตุดูแล้วจะพบว่ามาจากบ้านที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัว พ่อแม่หย่ากัน ยากจน

โดยเฉพาะ เด็กตามแหล่งเสื่อมโทรม (Slum) เป็นตัวการก่อให้เกิดปัญหาสังคมได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่แต่ความเกลียดความโกรธ ความชิงชังของแม่ (พ่อ) ที่จะเป็นผลร้ายต่อจิตใจของเด็กเพียงอย่างเดียว ความรักของแม่ (พ่อ) ที่มีต่อลูกอย่างล้นเหลือเลยเกินไป ก็จะเป็นผลเสียต่อเด็กได้เช่นเดียวกัน เด็กที่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากแม่หรือพ่อ มากจนเกินไป (ส่วนมากลูกคนโตหรือคนสุดท้อง ดังกล่าวแล้ว หรือเด็กหญิงคนเดียว หรือเด็กชายคนเดียว ลูกโทน ตรงกันข้ามกับเด็กคนกลาง อย่างที่ฝรั่งเรียกว่า Wednesday Child เด็กวันพุธ ซึ่งหมายถึงวันกลางสัปดาห์ มิใช่เด็กเกิดวันพุธ จะได้รับความรักจากพ่อจากแม่ไม่มากนัก) ความรักที่พ่อและแม่ให้กับลูกมากเสียจนทำให้ลูกเสียคน (Spoiled Child) ฉะนั้นจะขอจำกัดความให้เห็นชัดอีกครั้งหนึ่งเป็น 2 ประเภท คือ

— ประเภทแรก พวกตามใจมากจนเกินไป เด็ก ๆ ที่ถูกตามใจมาก อยากได้อะไร หาให้ทุกอย่าง อย่างที่พูดกันว่า เว้นจากดาวและเดือนแล้ว พ่อจะเอามาถวายให้หมด เด็กประเภทนี้โตขึ้นจะเหลิง ทะนงตน เหยียดผู้อื่น พบได้มากในครอบครัวที่มีตระกูลสูง ๆ ฐานะดี ๆ เลี้ยงลูกด้วยวัตถุ ให้ทรัพย์สมบัติเงินทองให้ลูกรู้จักเงินตั้งแต่เล็ก ๆ ซื้อเครื่องประดับประดาให้ จะเห็น

ได้ว่า เด็กพวกนี้ จะไม่รู้จักคุณค่าของเงิน ใช้เงินเปลือง เป็นคนฟุ่มเฟือย ผลสุดท้าย กลายเป็นคนหยิบโหย่ง งานการไม่ทำหรือทำไปไม่สำเร็จ ขาดความอดทน หนักไม่เอา เบาไม่สู้ ประเภทเหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ ไม่รู้จักช่วยตนเอง ปล่อยชีวิตให้ล่องลอยไปตามกระแสโลก เที่ยวเตร่ไปตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ อย่างที่เรียกว่า เป็นพ่อพวงมาลัย ลอยไป แล้วก็ลอยมา อะไรทำนองนี้

— ประการต่อมา พวกปกป้องคุ้มครองป้องกัน คอยระวังรักษาลูกมากเสียจนเกินไป พ่อ-แม่ ประเภทนี้ มักจะเป็นคนเจ้าระเบียบ เคร่งครัดในประเพณี เอาจริงเอาจัง เข้มงวด ฯลฯ ความรักที่อยากจะให้ลูกได้ดี เป็นคนดี จึงพยายามปกป้องไม่ให้ลูกกระทำไปในทางที่ผิด หรือไม่ชอบ พยายามช่วยลูกทุกวิถีทาง เอาเป็นธุระเสียทุกอย่าง ตัวอย่างเช่น แม่ที่เป็นห่วงลูก (เกินไป) ตื่นเช้าขึ้นจะต้องจัดแจงแต่งตัวให้ ไปส่งลูกด้วยตนเอง กลางวันก็อุตส่าห์เป็นห่วง ไปที่โรงเรียน ถามครู หรือถามลูกว่ากินข้าวแล้วหรือยัง พอตกตอนเย็น โรงเรียนเลิก รับลูกกลับจากโรงเรียนยิ่งไปกว่านี้ ถ้ามีการบ้าน แม่ประเภทนี้ จะทำการบ้านให้ลูกจดวิชาให้ลูก ถ้าลูกขาดเรียน ทำคล้าย ๆ กับว่า ไม่ใช่ลูกเรียน แม่เรียนเสียเอง ถ้าทำแบบนี้อยู่เป็นปกติวิสัย จนกระทั่งลูกชายลูกสาวโตขึ้นเป็นหนุ่มสาว เด็กเหล่านี้จะถูกความรักของแม่ที่มากเกินไปเข้าครอบงำ ผลสุดท้าย เด็กจะทำอะไรไม่เป็น

หรือจะทำอะไร สิ่งใด สิ่งนั้น จะต้องอยู่ในสายตาของแม่ทั้งหมด เหมือนกับแม่เป็นลูกเสียเอง ลูกจะทำอะไร ก็ต้องถามแม่ ทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องของลูก ไม่น่าจะถามเสียทุกอย่าง เช่นลูก (ชาย) จะ-ถามแม่ว่า จะมีเมียดีหรือไม่ ลูก (หญิง) จะมีผัวดีหรือไม่ หนุ่ม-สาวประเภทนี้ มีแต่ความกลัวไปต่าง ๆ นานา เช่น กลัวผิด กลัวพลาด ไม่สมหวัง ลังเล ไม่กล้าตัดสินใจ จะทำอะไร เช่น ซื้อรองเท้า ตัดเสื้อกางเกง จะต้องพาแม่ไป หรือให้แม่ซื้อให้ เข้าทำนอง เห็นหน้าแม่ที่ไหนก็เห็นหน้าลูกที่นั่น แยกกันไม่ออก

สรุป วิธีการเลี้ยงดูอบรมเด็กดังที่ได้กล่าวมาทั้งสองแบบ คือแบบสอนให้ทำตามผู้ใหญ่ ใส่ความรู้สึกให้ (Indoctrination) กับการสอนให้คิดหาเหตุผล อธิบายให้ฟัง (Education) ต่างก็มีส่วนดี ส่วนเสีย ด้วยกันทั้งคู่ ผู้ที่เป็นพ่อคนแม่คน ควรจะใช้วิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดหาได้ไม่ พ่อ–แม่ ที่ฉลาด จะต้องรู้หลักสายกลาง ความพอเหมาะพอดี ให้เด็กได้เจริญเติบโตอย่างถูกต้อง มีบุคคลิกเหมาะสม มีสุขภาพดี ทั้งทางร่ายกายและจิตใจ สามารถปรับตัวได้ เข้ากับสังคมได้ทุกสังคม มีโอกาสเลือกวิถีทางดำรงชีวิตตามความพอใจ ไม่อยู่ในอาณัติของใคร เพราะคนที่ไม่สามารถจะเลือกอนาคตของตนเองได้อย่างเสรี ไม่ผิดอะไรกับชาติที่ตกเป็นเมืองขึ้นของชาติอื่น จะต้องมีชาติอื่นเข้ามาคอยบงการ มาเป็นเจ้าหัวใจ เช่น เวียตนามใต้ จะทำอะไร คิดอะไร

ขึ้นอยู่กับอเมริกา หรือเวียตนามเหนือตกอยู่ในอำนาจของคอม-มิวนิสต์ หรือท่านจะใช้วิธีอบรมแบบใดก็ได้ ข้อสำคัญให้มีความรักเป็นมูลฐาน ถ้าจะลงโทษ ก็ให้กระทำไปด้วยความรักความเมตตา ขณะที่ท่านให้ไม้เรียว ท่านจะต้องให้ของหวานไปด้วย อย่ากระทำด้วยอารมณ์ อคติ เกิดโทสะจริต แต่การที่จะให้ความรักกับลูก ๆ ได้ ท่านเองจะต้องมีความรักต่อกันเสีย-ก่อน ทำนองคนที่จะให้เงินคนอื่น ตัวเองจะต้องเป็นคนมีเงินเสียก่อน ผู้เป็นพ่อจะต้องรักแม่ ผู้เป็นแม่จะต้องรักพ่อ เมื่อมีรากฐานของความรักแล้ว ความรักของผู้บังเกิดเกล้า ก็จะแผ่มาถึงลูก เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกต่อไป ท่านพร้อมแล้วหรือที่จะให้ความรัก ความเมตตา ความเสียสละ ให้ซึ่งกันและกัน และให้ตกทอดมาถึงบุคคลที่สามที่สี่และที่ .... ที่ท่านปรารถนาไว้เป็นโซ่ทองคล้องดวงใจของท่านทั้งสอง

สมเกียรติ ตันสกุล
วิทยาลัยครูมหาสารคาม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร
นายประมุท สูตะบุตร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
พ.ศ. ๒๕๑๖